

Ministerstvo zahraničných vecí
a európskych záležitostí SR
Miroslav Lajčák, minister
Hlboká cesta 2
833 36 Bratislava 37

V Bratislave, 2. októbra 2013

Vážený pán minister,

obraciam sa na Vás ako na predsedu Rady vlády pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť, v ktorého kompetencii je príprava návrhu Celoštátnej stratégie ochrany a podpory ľudských práv v Slovenskej republike (ďalej tiež len „**stratégia**“). Stratégia sa dostala do centra pozornosti širokej verejnosti a mnohí občania a organizácie tretieho sektora predložili početné pripomienky k jej obsahu, alebo sa k obsahu stratégie vyjadrili na pracovných workshopoch v Košiciach, Banskej Bystrici a Bratislave. Azda žiadny strategický ľudskoprávny dokument pripravovaný v Slovenskej republike nebol verejnosťou tak ostro sledovaný a zásadne kritizovaný, ako práve stratégia.

Ako predseda Inštitútu pre ľudské práva a rodinnú politiku, o.z. som sa tiež mal možnosť zúčastniť workshopov a redakčnému tímu, vedenému pánom Kálmánom Petőczom, som zasielal viaceré pripomienky k vtedajšiemu návrhu dokumentu. Som presvedčený, že postoj a kritika značnej časti verejnosti bol podmienený nevyváženosťou pripraveného návrhu. Za najväčšie problémy, voči ktorým mala verejnosť najväčšie výhrady, som vnímal najmä to, že dokument sa nedostatočne venoval niektorým oblastiam základných práv a slobôd, a naopak, venoval značnú pozornosť kontroverzným požiadavkám LGBTI komunity.

Na vysvetlenie by som rád uviedol, že počas diskusie vo workshopoch, ako aj v osobitných písomných pripomienkach, boli vznesené požiadavky mnohých občianskych združení, aby bol v stratégii venovaný osobitný priestor aj téme práva na život detí pred ich narodením, téme rodičovských práv, právu na výhradu svedomia a tiež slobode slova a náboženskej slobode. Žiaľ, napriek početným požiadavkám verejnosti žiadna z týchto oblastí nedostala priestor vo forme samostatnej kapitoly, a to ani v rozšírenej podobe návrhu stratégie, pripravovanej redakčným tímom pod vedením pána Petőcza.

Druhá veľmi citlivá a nezvládnutá oblasť je oblasť nediskriminácie LGBTI ľudí na Slovensku. Naše združenie, a viem že je to tiež postoj mnohých iných pripomienkujúcich

organizácií, s ktorými som mal možnosť túto tému diskutovať, odmieta akúkoľvek nespravodlivú diskrimináciu osôb s neheterosexuálnym cítením. Som presvedčený, že žiadny človek by nemal byť diskriminovaný pre svoju sexuálnu orientáciu. Verím, že v tomto smere Ústava Slovenskej republiky aj ostatné právne predpisy ponúkajú dostatočný základ a legislatívne záruky. Ak sa takáto diskriminácia vyskytuje v praxi, je potrebné príslušné právne predpisy aplikovať a chrániť práva tak LGBTI osôb, ako aj všetkých ostatných osôb. Na tomto by sa mali byť schopní zjednotiť všetci slušní občania Slovenska.

Problém doterajšieho znenia stratégie však vidím v tom, že téme nespravodlivej diskriminácie LGBTI osôb a porušovaniu ústavného a zákonného pravidla nediskriminácie sa stratégia takmer vôbec nevenuje. Naproti tomu príslušná kapitola stratégie (a najmä príloha stratégie) naznačuje, že je potrebné zmeniť našu doterajšiu legislatívu a zaviesť na Slovensku registrované partnerstvá homosexuálov, prípadne iný obdobný inštitút. Čo je ešte kontroverznejšie, stratégia a jej príloha priamo odsudzuje kánony, ktoré hovoria o neprirodzenosti či nemorálnosti homosexuálneho správania a naznačuje, že tieto sú zdrojom diskriminácie homosexuálov. Ide tu o implicitné odsúdenie kresťanstva a iných podobných kánonov, ktoré hlásajú sexuálnu zdržanlivosť mimo manželského zväzku. Iste, na túto otázku môžu mať ľudia odlišný názor, ale štát by sa do takejto etickej diskusie nemal zapájať spôsobom, ako to bolo ukázané v stratégii. Takýto necitlivý a nevhodný prístup zo strany štátu bude aj naďalej vyvolávať nesúhlas širokej verejnosti.

Práve tieto vyššie zmienené výhrady sú podľa môjho názoru hlavnou príčinou nespokojnosti a doterajšieho neprijatia stratégie zo strany verejnosti. Ako bolo vidieť aj na nedávnom Národnom pochode za život, ktorý sa konal v Košiciach dňa 22. 9. 2013, veľká časť slovenskej verejnosti si želá, aby bolo na Slovensku rešpektované právo na život nenarodených detí, právo rodičov na výchovu svojich detí, náboženská sloboda, ako aj rodina a manželstvo založené na trvalom zväzku jedného muža a jednej ženy. Tieto hodnoty sú pre nás, občanov Slovenska, natoľko dôležité, že sme ochotní kvôli nim organizovať pochody, či iné verejné zhromaždenia, aby sme tak štátnych predstaviteľov upozornili, že týmto hodnotám je potrebné venovať väčšiu pozornosť.

Veľmi pozitívne preto v tejto súvislosti vítam Vaše vyjadrenia prednesené počas mimoriadneho zasadnutia Rady vlády Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť, ktoré sa konalo dňa 4. septembra 2013. Na tomto stretnutí ste opakovane uviedli, že sa otvárajú dvere širokej celonárodnej diskusii o podobe stratégie, a že je Vaším cieľom prijať taký dokument, ktorý bude mať širokú mieru spoločenského konsenzu a spoločenskej podpory.

Dovolím si teda zareagovať na túto ponuku a predostrieť Vám niekoľko dôležitých požiadaviek a podnetov, ktoré by mali smerovať k vytvoreniu takého dokumentu, ktorý bude naozaj požívať širokú mieru spoločenskej podpory:

1. Predovšetkým si Vás dovoľujem požiadať o rozšírenie okruhov tém, ktorými sa bude stratégia zaoberať.

V pôvodnom návrhu stratégie pripravenej pod vedením pána Petőcza sa nachádzali dve osobitné skupiny, ktorým sa stratégia venovala, a to národnostné menšiny a LGBTI osoby. Vy ste pán minister na mimoriadnom zasadnutí Rady vlády Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť dňa 4. septembra 2013 prezentovali návrh na zorganizovanie workshopov a pracovných skupín pre oveľa širší okruh tém, čo je pozitívne. Žiaľ, ani tento rozšírený okruh tém nereflektuje požiadavky verejnosti a nevenuje sa žiadnej z vyššie spomínaných oblastí. Preto si Vás dovoľujem požiadať, aby ste rozšírili prípravu workshopov a vytvorenie pracovných skupín aj pre nasledovné oblasti:

- Právo na život detí pred narodením

V súčasnosti najviac diskriminovanou menšinou v Slovenskej republike sú práve nenarodené deti, ktoré sú zbavené efektívnej ochrany svojho práva na život. Diskriminácia nenarodených detí dosahuje rozmery, ktoré nevidíme pri žiadnej inej menšine či spoločenskej skupine. V tomto smere je potrebné začať serióznu diskusiu o odstránení diskriminácie nenarodených detí a hľadaní ciest pre postupné posilňovanie povedomia o potrebe ochrany práv všetkých ľudí bez rozdielu, vrátane nenarodených detí. Ak má byť stratégia zmysluplná, nesmie sa vyhýbať oblasti, v ktorej diskriminácia dosahuje najväčšie rozmery. Stratégia nemusí hneď zavádzať úplnú rovnoprávnosť (aj keď táto by mala byť cieľom našich snažení), avšak mala by vytvoriť priestor pre hľadanie spoločensky prijateľných zlepšení súčasného stavu tak, aby sa nastolil trend postupného odstraňovania diskriminácie nenarodených detí.

- Právo na výhradu svedomia

Právo na výhradu svedomia je oblasťou, ktorá je na Slovensku síce známa, ale napriek tomu právo na výhradu svedomia nie je plne rešpektované. Neraz sú najmä pri prijímaní do zamestnania ľudia diskriminovaní kvôli uplatňovaniu si výhrady svedomia. Táto téma by si zaslúžila bližšiu analýzu, a to vrátane hľadania možností predchádzania diskriminácii osôb uplatňujúcich si výhradu svedomia.

Slovenská republika má tiež medzinárodnoprávny záväzok prijať samostatnú zmluvu o výhrade svedomia so Svätou stolicou, a následne aj s ostatnými registrovanými cirkvami. Napriek skutočnosti, že sa jedná o záväzok SR ľudskoprávneho charakteru, stratégia doposiaľ neobsahovala žiadnu zmienku o potrebe naplnenia tohto dôležitého medzinárodného záväzku. Stratégia by teda v osobitnej kapitole venovanej právu na výhradu svedomia mala vytvoriť priestor pre prípravu a prijatie osobitných zmlúv o výhrade svedomia.

- **Rodičovské práva**

Napriek dôležitosti tejto témy (čo bolo vidieť aj počas nedávnych protestov rodičov v Chorvátsku) sa právu rodičov na výchovu svojich detí nevenuje dostatočná pozornosť. Nie je zriedkavé, že sa deťom v školách alebo iných vzdelávacích inštitúciách podsúva ideologické videnie sveta, či vybraných oblastí života, v rozpore s presvedčením a vôľou rodičov, alebo bez ich vedomia. Nie sú vytvorené dostatočné mechanizmy rodičovskej kontroly nad obsahom školskej výchovy, čím je výkon práv rodičov značne obmedzený. Takmer úplne absentuje možnosť rodičov na domáce vzdelávanie detí, ktoré sa vo viacerých krajinách už stáva stabilnou súčasťou vzdelávacieho systému. Toto sú oblasti, ktorým sa na Slovensku zatiaľ nevenuje dostatočná pozornosť a stratégia by ich preto mala osobitne pomenovať.

- **Náboženská sloboda a sloboda slova**

V oblasti náboženskej slobody a slobody slova dochádza k podstatným negatívnym posunom, a to aj na Slovensku. Náboženská sloboda a sloboda slova boli výrazne potláčané v čase socializmu, avšak dnes sa opäť rozširujú snahy o prenasledovanie veriacich (v slovenských pomeroch najmä kresťanov) a obmedzovanie ich slobody prejavu.

Ako príklad uveďme, že cirkev od nepamäti hlásala určité etické štandardy v oblasti sexuálneho správania, odsudzovala predmanželský a mimomanželský sexuálny život, ako aj homosexuálne správanie a podobne. Takéto etické štandardy nemusia vyznávať všetci ľudia, a môže sa o nich viesť spoločenská diskusia. Nesprávne však je, ak sa takéto filozofické názory, či náboženské učenie označí za zdroj diskriminácie (napríklad voči homosexuálom, ako to navodzuje aj doterajšie znenie stratégie.) Pri diskusiách o týchto dôležitých spoločenských témach štát nesmie prenasledovať (ani umožniť prenasledovanie) ľudí len preto, že podľa nich je (napríklad) homosexuálne správanie nemorálne, alebo že za manželstvo považujú výhradne zväzok jedného muža a jednej ženy.

Téma prenasledovania pre náboženské a iné presvedčenie sa stáva veľmi aktuálnou témou a je potrebné aby sa jej stratégia systematicky venovala vo forme samostatnej kapitoly.

2. Ďalšia požiadavka smeruje k tomu, aby priestor, ktorý ponúka stratégia, nebol zneužitý na presadzovanie registrovaných partnerstiev homosexuálov, či iných kontroverzných zásahov do rodinného práva, ani na odsudzovanie názorov o nemorálnosti nemanželského sexuálneho správania.

Táto požiadavka vychádza z doterajšieho znenia stratégie, ktorý po novom slúži ako odborný podklad pre prípravu stratégie. Žiaľ, doterajší prístup k téme nediskriminácie LGBTI osôb bol nešťastný a kontroverzný. Namiesto nediskriminácie stratégia skôr naznačovala potrebu zmien legislatívy tak, aby sa zavádzali nové rodinnoprávne inštitúty, prípadne aby sa menila

definícia manželstva, čo väčšina spoločnosti odmieta. Veľmi nevhodné bolo tiež odsúdenie názorov, ktoré považujú homosexuálne správanie za nemorálne. Stratégia by sa mala jednoznačne dištancovať od označovania tradičných etických štandardov za homofóbne, alebo inak dehonestovať názory a etické presvedčenie majoritnej spoločnosti. Práve pre takéto zásadné pochybenia a zneužitia sa väčšina pripomienkujúcich organizácií tretieho sektora zasadzovala za úplné vypustenie témy práv LGBTI osôb z dokumentu.

Dovoľujem si Vás preto pán minister požiadať, aby ste predišli podobnému problému a zabezpečili, že stratégia nebude takýmto spôsobom ďalej zneužívaná.

3. Napokon by som Vás chcel požiadať, aby do pracovných skupín, ktoré sa budú venovať vyššie uvedeným témam a téme nediskriminácie LGBTI osôb, boli zaradení aj ľudia, ktorí kritizovali doterajšie znenie stratégie.

Rešpektovanie tejto požiadavky je podľa mňa veľmi dôležitým predpokladom, aby sa text stratégie už od samotného začiatku koncipoval tak, že bude mať šancu na celospoločenské prijatie. Ak bude text stratégie pripravený bez zohľadnenia názorov doterajších kritikov stratégie, nielen že sa nepodarí dosiahnuť konsenzus, ale podľa môjho názoru široká časť verejnosti bude takýmto návrhom pobúrená a bude logicky požadovať zamietnutie, alebo podstatné prepracovanie stratégie. Tým by sa opäť do spoločnosti vniesli zbytočné kontroverzie, ktorým je možné predísť.

Doterajší plán prípravy stratégie, ktorý ste prezentovali na mimoriadnom zasadnutí Rady dňa 4. septembra 2013, nepovažujem v tomto smere za dostatočný. Viaceré dôležité témy nie sú v pláne vôbec pokryté. Ja osobne mám záujem podieľať sa na príprave stratégie v niektorej z vyššie uvedených oblastí, ale žiaľ cítim sa akoby odstrčený na druhú koľaj, pretože žiadna z tém, ktorým by som sa chcel prioritne venovať, v plánoch na prípravu stratégie nie je zastúpená. Moja otázka teda znie, ako sa mám zapojiť do prípravy stratégie, keď témy, ktorým sa venuje naša ľudskoprávna organizácia, v dokumente chýbajú?

Ak sa nevytvorí dostatočný priestor pre požadované témy ešte v čase pred prípravou stratégie, legitimita celého procesu prípravy a následne aj samotného návrhu stratégie môže byť zásadne spochybnená.

Pán minister, bol by som veľmi rád, ak by ste na základe týchto mojich požiadaviek vytvorili vhodné predpoklady na prípravu takej stratégie, ktorá nebude viac rozdeľovať, ale naopak spájať ľudí bojujúcich za ochranu ľudských práv.

Veľmi by som tiež ocenil, ak by ste mohli na môj list osobne zareagovať. Dôvod je ten, že prijatie týchto požiadaviek považujem za nevyhnutný predpoklad prípravy kvalitnej stratégie, ktorá naozaj získa širokú spoločenskú podporu. Bola by škoda, ak by ste sa o týchto požiadavkách ani len nedozvedeli a boli by preto nedostatočne zohľadnené, či dokonca

HUMAN RIGHTS AND FAMILY POLICY INSTITUTE

INŠTITÚT PRE ĽUDSKÉ PRÁVA A RODINNÚ POLITIKU

zamietnuté bez Vášho vedomia. Som presvedčený, že téma stratégie bude v budúcom roku veľmi dôležitá a bude silno rezonovať spoločnosťou. Je preto potrebné venovať jej náležitú pozornosť už dnes a vyvarovať sa tým istým chybám, ktoré sa pri príprave stratégie doteraz spravili.

S pozdravom,

Patrik Daniška

Inštitút pre ľudské práva a rodinnú politiku, o.z.